

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

עבודה זרה דף סז

בענין מריח ריח של יין נסך

בעבודה זרה דף ס"ז: האי בת תיהא עובר כוכבים בדישראל שפיר דמי. ישראל בדעובד כוכבים, אביי אמר אסור, רבא אמר מותר. אביי אמר אסור, ריחא מילתא היא, רבא אמר מותר, ריחא לאו מילתא היא. אמר רבא מנא אמינא לה דריחא ולא כלום הוא, דתנן תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת, לפי שאין טעם כמון אלא ריחא כמון. ואביי, שאני התם דמיקלא איסוריה.

- א -

להסוברים דאסור להריח חבית של יין נסך איסורו משום שתיה

ממשות של האיסור, ואינו בגדר איסור טעם שנבלע בליעת טעם בדבר היתר, שבזה נחלקו אם אסור מדין טעם כעיקר, אלא הוא סובר דריח הוא חלק מממשות של איסור, כי משהויין של חתיכות האיסור נפלטין מוחוץ לחתיכה, שמזה מתהווה הריח, ונמצא שאוכל ממשות של איסור.

ובטעם הדבר שאין לאסור הרחת החבית מפני איסור הנאה של יין נסך, מצינו כמה דרכים בזה.

דהנה כפי האמור, התוס' כתבו דאביי סובר דמה שמריח היין נחשב כמו שתיה, ורבא סובר שאינו נחשב כשותה לפי שהריח נכנס בפניו ומזיקו. ונתקשו המפרשים דאם כן נמצא דבמריח דבר שאין הריח מזיקו מודה רבא דריחא מילתא, והיינו שגם רבא מודה דהרחח נחשב כשתיה, ואם כן האיך מוכיח רבא דריחא לאו מילתא ממה ששינו דתנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת, אדרבא, הרי ממשנה זו יש להקשות על רבא דאם הוא מודה במקום שאין הריח מזיקו דריחא מילתא, מדוע הפת מותרת, הרי כיון שאין הריח מזיקו, תהא הפת אסורה משום דבזה גם רבא מודה דריחא מילתא הוא. א

וכתב בחי' מהר"ם מלובלין דמה שכתבו התוס' דלכן מתיר רבא להריח משום שהריח מזיקו, כוונתם הוא לבאר רק מדוע אין בו איסור הנאה. והיינו דמצד איסור שתיה סובר רבא דלעולם ריחא לאו מילתא, גם כשאינו מזיקו, אלא שהתוס' מבארים דלכן אין לאסור משום איסור הנאה, מפני דכיון שהיין

ריח נחשב כממשו של איסור / אין לאסור מפני הנאה כיון שהיין מזיקו / אין לאסור מפני הנאה כיון שאינו מתכוין להנאה / הבדל בין דבר העומד להריח ובין דבר שאינו עומד להריח / דבר שאינו מתכוין באיסור הנאה במקום פסיק רישא / השתמשות לתועלתו בדבר האסור בהנאה

- תוספות, קהלות יעקב, מהר"ם, ר"ן, ריטב"א, רבי שמעון שקופ -

א. כאמור נחלקו אביי ורבא אם בת תיהא מותר או לא, כלומר אם מותר להריח יין נסך ע"י נקב שעושיין במגופת חבית כדי להריח את היין, או ע"י קנה שקוע תוך החבית שבולט חוץ ומניחין לתוך קנה קטן כמין דד ומריחין דרך אותו דד, ונחלקו אביי ורבא אם מותר להריח את היין או לא. ונאמרו בזה כמה דרכים בראשונים ובפוסקים, כמו שיבואר.

בתוס' (ד"ה אביי) כתבו דפלוגתא אביי ורבא אינו מצד איסור הנאה מיין נסך, שהרי רבא מוכיח דבת תיהא מותר ממה ששינו דתנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת, ואיסור תרומה לזר הוא רק באכילה, ואין בה איסור הנאה כשאינה הנאה של כילוי, ועל כרחך שנחלקו אם הרחת היין נחשב כמו שתיה, דאביי סובר דמה שמריח היין נחשב כמו שתיה, ורבא סובר שאינו נחשב כשותה לפי שהריח נכנס בפניו ומזיקו, והקלוקל רבה על התיקון.

ומבאר בקהלות יעקב בפסחים ריש סי' נ"ז דמה שסובר אביי דריחא מילתא ואסור להריח ריח של יין נסך זה משום שהוא סובר דריח נחשב

השלמות והוספות

חכמים ריח בדבר שבאכילה איסורו רק מדרבנן, אבל לאביי שסובר דריחא מילתא מן התורה ראוי שיהא איסורו נוהג גם בדבר שאיסורו דרבנן, וזהו כוונת רבא להוכיח דאיסור ריחא הוא רק מדרבנן, וא"כ בהרחת ריח מן החבית שמזיקו יש להתירו.

אמנם בהגהות מהר"י מהמבורג זצ"ל על הפלתי חולק על דבריו וכתב דאפילו אם נאמר דאיסור ריחא הוא מן התורה יש לומר דאין האיסור נוהג כשהוא מזיקו, דלא גרע מאיסור אכילה דאורייתא שאין בה איסור באוכל שלא דרך אכילה.

ומאיך גיטא, בחי' חתם סופר (ד"ה והנה בהלכות) מביא דבהלכות גדולות (בהל' דם) כתב דקרא מסייע דריחא לאו מילתא, כי מדאסרה תורה טעמו של האיסור מקרא דמשרת, מוכח דריחא לאו מילתא. וכתב בחת"ס דאין כוונתו להכריע לפסוק כמאן דאמר דריחא לאו מילתא, אלא כוונתו לומר דלדברי הכל אין בו איסור תורה, כי התורה אסרה טעם ולא ריח, ועל כרחך דלמאן דאמר ריחא מילתא אין בזה אלא איסור דרבנן.

להסוברים דריחא מילתא אם הוא מדאורייתא או מדרבנן

- פלתי, הגהות מהר"י מהמבורג, חתם סופר -

א. בפלתי סי' ק"ח סק"ו (ד"ה וליישב) מיישב דברי התוס', והוא מחדש בזה דבר פלא, ותו"ד דאביי ורבא שנחלקו אם ריחא מילתא או לא, פלוגתתם היא אם ריחא מילתא מן התורה או לא, דאביי סובר דריחא מילתא מן התורה, ורבא סובר דריחא לאו מילתא מן התורה, אכן גם רבא מודה דאסור מדרבנן, אמנם בהרחת חבית של יין נסך סובר רבא דאין בזה אפילו איסור דרבנן, דכיון שהיין מזיקו לא אסרו בזה חכמים. ואביי סובר דכיון שאיסור ריחא הוא מן התורה, אין להתירו מפני שהיין מזיקו.

ובזה הוא מבאר מה שמוכיח רבא ממשנה דתנור שהסיקוהו בכמון של תרומה שהפת מותרת, אע"ג דריח זה אינו מזיקו, כי כוונתו רק להוכיח מזה דמן התורה ריחא לאו מילתא, דאם מן התורה ריחא מילתא מדוע הפת מותרת, בשלמא אם איסורו רק מדרבנן, יש לומר דלכן הפת מותרת משום דכמון אינו תרומה דאורייתא אלא תרומה דרבנן, וכיון דאיסור ריח הוא רק מדרבנן לא אסרו

וכתב, דהנה בחי' הריטב"א כתב בשם הרמב"ן דמה שמתיר רבא להריח בריח של יין נסך, זה משום דיין אינו עומד להריח בו, אבל בדבר העומד להריח, שנינו לעיל דף י"ב: דחניות שיש בהם עבודת כוכבים והן מעוטרות בווד ובהדס, אסור להריח בהם משום תקרובת עבודה זרה, ועל כרחך דמה שמתיר רבא להריח יין נסך הוא משום שאין היין עשוי להריח.

ומבאר בחידושי רבי שמעון שם בדבר שעומד לכך כמו הרחת וורד והדס של ע"ז, האיסור הוא בעצם ההנאה והעונג שיש לו מהרחת הורד וההדס, אבל בדבר שאינו עומד לכך כמו ביין נסך, אין לאסור הרחת הריח מחמת עצם ההנאה של הריח, כיון שאין יין עומד לריח, אלא דמכל מקום אם הוא מכויין להריח כדי ליהנות מן הריח, יש בזה איסור הנאה במה שהוא משתמש בדבר האסור בשביל תועלת עצמי, כי בכלל איסורי הנאה הוא שלא להשתמש בדבר האסור בשביל כל איזה תועלת שהוא נהנה ממנו, ובזה אסור מפני השתמשותו בדבר האסור בהנאה.

ומעתה, מה שכתב הר"ן דבאיסורי הנאה מותר דבר שאינו מתכוין אפילו במקום פסיק רישא, ולכן אין לדון משום איסור הנאה במריח יין נסך, אין כוונתו לומר דבכלל איסורי הנאה מותר כשאין מתכוין אפילו במקום פסיק רישא, כי בדבר שאיסורו הוא בעצם ההנאה אסור ליהנות אפילו אם אינו מכויין לכך, כי ההנאה ועונג שיש לו מזה זהו גוף האיסור, וכיון שאין האיסור תלוי במעשה האדם, כי אם במה שמקבל עונג מן הדבר האסור, ולכן אע"ג שאינו מתכוין אסור.

ודברי הר"ן אמורים דוקא לענין מריח יין נסך דמאחר שאינו עומד להריח אין האיסור בעצם הרחת הריח אלא במה שמשתמש בדבר האסור בכוונה לתועלת הנאתו, לכן אם אינו מכויין ליהנות, אינו נחשב שמשתמש בדבר האסור להנאתו, ולכן אין איסור הנאה בהרחת יין נסך, דכיון שאינו עומד לריח אין מקום לאסור אלא מפני שמשתמש ביין נסך לצורך הנאתו, וכיון שאינו מכויין להנאת הריח אין זה נחשב השתמשותו בדבר האסור להנאתו אע"ג שהוא בגדר פסיק רישא.

מזיקו אין בזה משום איסור הנאה, ולכן הנידון הוא רק אם ריח נחשב כשתיה, וסובר רבא דריח אינו נחשב כשתיה. [ובחי' מהרש"א מיישב דברי התוס' בדרך אחרת].

אמנם הר"ן בפרק ז' דחולין (דף ל"ב. מדפי הרי"ף) מבאר בדרך אחר מדוע אין לאסור משום הנאה אלא משום איסור שתיה, דהטעם שאין בו משום איסור הנאה הוא מפני דודאי מייירי שמכוין רק לבדוק את טיבו ואינו מתכוין ליהנות מיין נסך, דלא ברשיעי עסקינן, וכיון שאינו מתכוין ליהנות מן היין אין בזה משום איסור הנאה, שהרי קיי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר, ואין לומר דכיון שודאי נהנה הרי זה בגדר פסיק רישא ומודה רבי שמעון בפסיק רישא דאסור, משום דגבי איסור הנאה כשאינו מתכוין מותר אפילו כשהוא בגדר פסיק רישא, כמו שאמרו בפסחים דף כ"ו. דמוכרי כסות של כלאים מוכרין כדרך ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואע"ג דודאי מגיע להם הנאה, עם כל זה כיון שאין מכוונים להנאה מותר.

ועל כרחך דפלוגתא אביי ורבא אינו מחמת איסור הנאה דיין נסך, אלא פלוגתתם הוא אם יש בזה איסור אכילה, דאביי סובר ריחא מילתא כלומר דכשמניח פיו עליה ושואף הריח הרי הוא כאילו שותה ממנו, ונחשב כאכילה, ולכן אע"ג שאין מיכוין ליהנות אסור, כמו שאמרו (סנהדרין דף ס"ב:) דהמתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה. ורבא סובר דריחא לאו מילתא היא, כלומר שאינו נחשב לאכילה, ולכן כיון שאינו מתכוין ליהנות מן היין, מותר, עכ"ד.

אכן בחידושי רבי שמעון שקופ בנדרים סי' י"ב (ד"ה ונ"ל) מתקשה במה שמחדש הר"ן דבאיסורי הנאה כל שאינו מתכוין אל ההנאה מותר אפילו כשהוא בגדר פסיק רישא, שהרי בראש השנה דף כ"ח. א"י דהנודר מן המעיין אסור לטבול בו טבילה של מצוה בימות החמה, מפני שהוא נהנה במה שמתקרר מן החום, הרי דאע"ג שאינו מכויין ליהנות מן המעיין כי אם לטבילת מצוה, אסור ליהנות מן המעיין.

- ב -

בשר שחוטא שצלאו בתנור עם בשר נבילה

כיון שהוא אוכל את ההיתר ואין לאסור אכילת הבשר שחוטא מחמת ריח נבילה שנקלט בו. וגם להיפוך יש לומר דרבא שסובר דמותר להריח בת תיחא סובר כרב שאוסר אכילת בשר שחוטא שנקלט בה ריח נבילה, דדוקא בבת תיחא סובר שהוא מותר דאין זה נחשב לשתיה כיון שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו, אבל באוכל בשר היתר שיש בה ריח בשר איסור מודה רבא לרב שזה אסור. [ב]

ולכן להלכה העלו התוס' דבפלוגתא אביי ורבא לגבי בת תיחא הלכה כרבא דמותר להריח הריח של היין, ובפלוגתא רב ולוי לגבי בשר שחוטא שצלאו בתנור עם בשר נבילה הלכה כרב דאסור לאכול בשר שחוטא שיש בה ריח נבילה.

אמנם רש"י בפסחים שם (ד"ה אמר) כתב דאע"ג דשם יש תנאים שסוברים כרב, עם כל זה הלכה כלוי שמתיר, שהרי גם אביי ורבא נחלקו בפלוגתא זו אם ריחא מילתא או לא, ובפלוגתא אביי ורבא דאי קיי"ל כרבא כפי הכלל דבפלוגתא אביי ורבא הלכה כרבא, וא"כ הלכה כלוי דריחא לאו מילתא ולא כרב, ע"כ. ומבואר דרש"י סובר דפלוגתא אביי ורבא היא אותה פלוגתא דרב ולוי.

פלוגתא אביי ורבא בבת תיחא אם תלויה בפלוגתא אמוראים לגבי בשר שחוטא שצלאו עם בשר נבילה

- תוספות, רש"י -

ב. והנה בפסחים דף ע"ו: נחלקו רב ולוי לגבי בשר של היתר שצלאו בתנור אחד יחד עם בשר נבילה, ולא נגעו זה בזה, אלא שהריח של בשר נבילה נקלט בבשר כשר, דרב אוסר הבשר הכשר מחמת הריח שנתפסם מבשר נבילה, ולוי מתיר משום דריחא לאו מילתא היא.

ונחלקו הראשונים אם פלוגתא רב ולוי ופלוגתא אביי ורבא תלויות זו בזו.

בתוס' (ד"ה רבא) כתבו דלפי האמור דפלוגתא אביי ורבא היא אם הרחת הריח של החבית נחשבת לשתיה, אין פלוגתתם תלויה זו בזו, כי פלוגתא אביי ורבא היא על עצם הרחת ריח היין אם נחשב כשתיה או לא, דאביי סובר דמה שהוא נהנה ומריח מן האיסור שביין עצמו נחשב כאילו שותה מן היין עצמו, ואין לו ענין לפלוגתא רב ולוי שאוכל בשר היתר אלא ריח איסור נכנס בתוך ההיתר. וכתבו דאביי סובר בסוגיין דריחא מילתא יש לומר דלגבי בשר שחוטא ובשר נבילה בתנור אחד סובר כלוי שהוא מותר,

השלמות והוספות

אסור לאכול פת שנתכוין לאפותה בדבר שנותן ריח בפת, כי פלוגתא רב ולוי הוא אם במקרה נצלה בשר שחוטא עם בשר נבילה, ואינו מכויין להנאת הריח של בשר נבילה, ובזה סובר לוי דריחא לאו מילתא היא, אבל מה ששינוי בפת שאפאה בכמון של תרומה אמור כשנתכוין לאפות דוקא בכמון של תרומה ולא בשאר עצים כדי שתהא ריח של כמון בפת. וזה דינו כמו שותה שמכוין אל הריח, ולכן מוכיח רבא מהלכה זו דבת תיחא מותרת.

[ב] בחי' מהרש"א (בתוס' ד"ה אביי) מקשה דלפי מה שכתבו התוס' דאביי שאוסר בת תיחא יש לומר דמודה ללוי שמותר לאכול בשר שחוטא שצלה עם בשר נבילה בתנור אחד, א"כ האיך מוכיח רבא נגד אביי ממה שמותר לאכול פת שהסיק בכמון של תרומה, הרי בריח שהוא בתוך הפת יש לומר דגם אביי מודה שמותר, והאיך מוכיח רבא מהלכה זו נגד אביי.

אכן בספר עבודת עבודה כתב דכשם דלגבי אסור להריח מן החבית, כך